

Fri til å tenke – også på Gud

Asle Ystebø

Copyright 2020 © Asle Ystebø og Egill Danielsen Stiftelse. Noen rettigheter reservert.

Dette heftet er tilgjengelig under Creative Commons-lisensen CC BY-NC-ND (Navngivelse-Ikkekommer-siell-Ingen bearbeidelser 4.0 Internasjonal) jf. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>. All bruk skal skje under denne lisensen.

Lisensen innebærer i korte trekk følgende:

1. Du kan bruke, kopiere og redistribuere artikkelen i ethvert medium og ethvert format.
2. Forfatteren skal alltid krediteres.
3. Det skal alltid oppgis lenke til Creative Commons-lisensen artikkelen er publisert under (se lenke over).
4. Artikkelen eller deler av den kan ikke brukes til kommersielle formål.
5. Du kan ikke distribuere omarbeidede versjoner av artikkelen.

Tilrettelegging og grafisk utforming: Dag-Askild Bleka.

Denne artikkelen ble først publisert i Margunn Serigstad Dahle (red.): Våg å tenke. Egill Danielsen Stiftelse 2012.

Bilder og illustrasjoner:

Side 4: OpenClipart på Pixabay

Side 9: Gerd Altmann på Pixabay

Side 19: Fra Fliegende Blätter 23.10.1892

Side 28: Gjermund Øystese

Figurer side 6, 7, 10 og 12: Dag-Askild Bleka

Øvrige illustrasjoner og fotografier: Shutterstock

Utgitt 2020 av

Egill Danielsen Stiftelse

Nygaten 8

5017 Bergen

www.danielsen-skoler.no

Henvendelser om denne artikkelen eller om artikkelserien kan rettes til dag.askild.bleka@danielsen-skoler.no

---

ASLE YSTEBØ

Fri til å tenke – også på Gud

I et auditorium på Studentsenteret i 1997 satt en ung og lovende kristen student på en forelesning i filosofihistorie sammen med 100–150 andre. Faget var ex.phil., og grunnlaget for et yrkesliv som akademiker skulle legges. Blant temaene som ble omtalt i forelesningen, var kristendommen. Den ferske studenten vet ikke helt hva som drev ham til det, men i hvert fall rakk han opp hånden og spurte: «Må jeg legge til side min kristne tro dersom jeg ønsker å bli en god filosof?» Foreleseren trakk pusten, tok en pause på noen sekunder, før hun kort og greit svarte «ja», og gikk videre til andre tema i filosofihistorien.

Når folk skal begrunne hvorfor noe er fornuftig og noe annet ikke er det, støtter de seg ofte på begreper som «faglig», «forskningsbasert» og «vitenskapelig dokumentert». Disse begrepene peker på bestemte måter å tenke på for å finne ut av hva som er sant, hva som er viktig, og innimellom også hva som er godt og vakkert i denne verden. Det er ikke uvanlig at enkelte tonegivende personer, som for eksempel filosofiforeleseren i historien ovenfor, definerer tro som noe irrelevant, og kanskje til og som en hindring for å utvikle seg som god på faglighet og vitenskap. Men er det slik? Hvordan kan en kristen tenke i møte med spenningen mellom sin tro og en profesjonell karriere som akademiker? Utfordringen møter alle som vil bli heltids forskere, men også de av oss som går inn i klassiske faglige profesjoner som sykepleiere, lærere, psykologer, leger og i mange andre yrker som vektlegger faglighet og vitenskap.

Denne artikkelen ser på dette spørsmålet, ikke for å gi alle svarene, men for å gi noen ideer og tanker som kan utfordre svaret til filosofiforeleseren over. På de neste sidene skal jeg se på hvordan vi forholder oss til ulike kilder til visdom og kunnskap, hvordan en kristen kan se på sitt faglige arbeid i lys av sin tro, og hvordan troen kan påvirke jobben en gjør på sitt fagfelt.

MULIGHETER I AKADEMISK ARBEID

Kristen tro har normalt en forståelse av at Gud har åpenbart sannhet for mennesker med minst to hovedkilder. Disse to hovedkildene kaller vi *den generelle åpenbaringen* og *den spesielle åpenbaringen*. *Den generelle åpenbaringen* er det som ligger i selve skaperverket – i det alle mennesker kan observere og oppdage med sine sanser og sin fornuft. Dette er hovedkilden til den typen kunnskap vi kan få gjennom vitenskapelig ar-

*Som dypt vann er tankene
i menneskehjertet,
den forstandige
kan øse av dem.*

Salomos ordspråk 20,5

The Blind Men and the Elephant

John Godfrey Saxe (1816–1887)

It was six men of Indostan
To learning much inclined,
Who went to see the Elephant
(Though all of them were blind),
That each by observation
Might satisfy his mind.

The First approached the Elephant,
And happening to fall
Against his broad and sturdy side,
At once began to bawl:
«God bless me! – but the Elephant
Is very like a WALL!»

The Second, feeling of the tusk,
Cried, «Ho, what have we here,
So very round and smooth and sharp?
To me 't is mighty clear
This wonder of an Elephant
Is very like a SPEAR!»

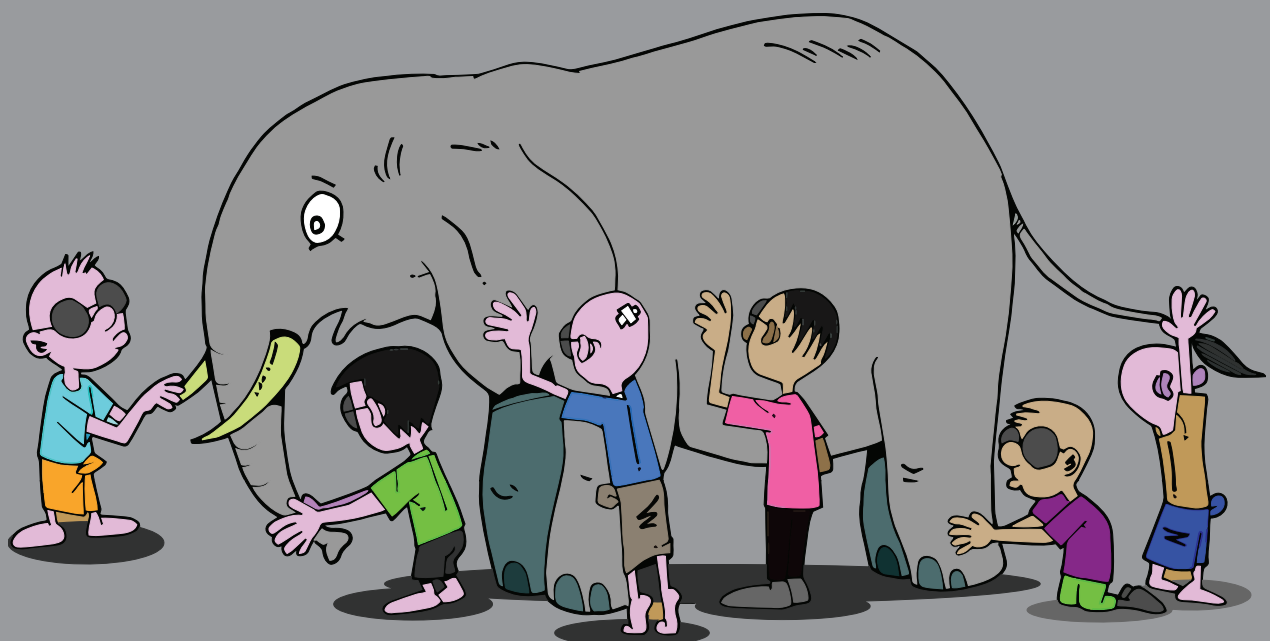
The Third approached the animal,
And happening to take
The squirming trunk within his hands,
Thus boldly up and spake:
«I see», quoth he, «the Elephant
Is very like a SNAKE!»

The Fourth reached out an eager hand,
And felt about the knee
«What most this wondrous beast is like
Is mighty plain», quoth he:
«'T is clear enough the Elephant
Is very like a TREE!»

The Fifth, who chanced to touch the ear,
Said: «E'en the blindest man
Can tell what this resembles most;
Deny the fact who can,
This marvel of an Elephant
Is very like a FAN!»

The Sixth no sooner had begun
About the beast to grope,
Than seizing on the swinging tail
That fell within his scope,
«I see,» quoth he, «the Elephant
Is very like a ROPE!»

And so these men of Indostan
Disputed loud and long,
Each in his own opinion
Exceeding stiff and strong,
Though each was partly in the right,
And all were in the wrong!

beid. *Den spesielle åpenbaringen* i kristendommen er først og fremst Jesus og dernest Bibelen som sentrerer rundt ham. Dette er hovedkilden til det jeg i denne artikkelen vil kalle teologisk kunnskap.

I kristendommens tro og tenkning går vi vanligvis ut fra at mennesket har evne til å få kunnskap både gjennom naturlig observasjon av, og fornuftig tenking om, skaperverket, og gjennom teologisk tenking med utgangspunkt i Bibelen. Samtidig har kristendommen også en tanke om at mennesket ikke har en perfekt evne til å tolke og forstå det man ser, verken i naturen eller i Bibelen. På grunn av synd har menneskets evne til å forstå blitt redusert. Derfor er det ikke overraskende at forskjellige kristne, som alle stoler på Bibelen som en kilde fra Gud til kunnskap, kan være teologisk uenige om mange ting. På samme måte er det naturlig at både kristne og personer med andre livssyn vil være faglig uenige om spørsmål som en har undersøkt med vitenskapelige metoder. Når en argumenterer frimodig om at egen overbevisning og egne teorier er de beste, både vitenskapelig og teologisk, vil en derfor samtidig holde døren åpen for at en kan ta feil i sin tolkning, i hvert fall i teorien, og i noen spørsmål mer enn i andre.

Selv om Bibelen snakker om mange viktige aspekter ved livet, er det også mange spørsmål den ikke sier noe om. Akademisk arbeid er på sitt beste en ydmyk, men ivrig og systematisk, utforskning av den verden vi kristne tror Gud har skapt og kalt oss til å forvalte. Vi kan oppdage kunnskap og skaffe oss innsikt som Bibelen ikke gir oss, og som vil gjøre oss i stand til å utvikle mer av vårt potensial, løse flere utfordringer og leve rikere liv.

Silje er 20 år og har nettopp kommet til Bergen som student. Hun har vokst opp i et kristent ungdomsmiljø i en norsk småby. Etter videregående skole har hun gått på bibelskole og jobbet ett år, før hun nå begynner på psykologistudiet på universitetet. Silje flytter inn i bokollektiv og blir snart venninne med Beate, som også bor i kollektivet. Beate er også psykologistudent. Hun har kommet lengre enn Silje i studiene og kan derfor hjelpe Silje til å forstå faget hun prøver å lære seg. De to jentene trives godt sammen og prater om mange ting i livet. Etter hvert forteller Silje også om noen av sine åndelige opplevelser. Hun forteller at hun vokste opp i et kristent hjem, og at hun tok en selvstendig avgjørelse om å være kristen da hun var på en leir 14 år gammel. Hun husker at hun opplevde en «indre overbevisning» om at dette var et rett valg. Hun var en synder og trengte å ta imot Guds nåde. Da hun hadde bestemt seg, opplevde hun det som en følelse av fred på innsiden, og hun tok denne følelsen som en bekreftelse på at hun hadde tatt et rett valg. Neste dag hadde venninnene hennes kommentert at hun så gladere ut enn hun pleide. Det var i grunnen slik hun følte seg også, og hun ble enda tryggere på det valget hun hadde tatt.

Kristenlivet har ikke alltid vært en dans på roser for Silje, men opplevelsen hun hadde på leir da hun var 14 år, har vært et godt minne for henne og har vært med på å styrke hennes overbevisning om at hun tok en rett avgjørelse den gangen. Silje er i utgangspunktet overbevist om at

Hva er teologi?

Teologi er et ord som brukes forskjellig av forskjellige personer. I akademiske miljøer bruker noen begrepet om vitenskapsinspirert forskning på troen. Andre bruker det om dogmatikken – hva de kristne lærer er sant, rett og galt.

I denne artikkelen blir ordet brukt på en litt bredere måte, til å beskrive *prosessen med å la Bibelen tale til dagens situasjon – til vår hverdag, både som enkeltpersoner og som større kristne fellesskap.*

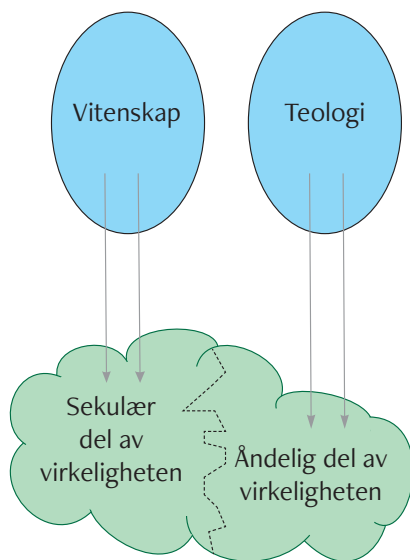
Et annet begrep som kan brukes på mange måter, er «kristen tro». I denne artikkelen bruker jeg dette begrepet om de mer grunnleggende overbevisningene om hva som er sant og godt som kristne stort sett er enige om – om de overordnede svarene på de store spørsmålene.

det er Gud som står bak den opplevelsen og har brukt samme forklaring når hun også andre ganger har opplevd en «indre overbevisning» eller støtt på lignende følelser på leirer, festivaler og lignende.

Men Beate har andre teorier. Hun forklarer alle opplevelsene Silje beskriver som et mulig resultat av andre, psykologiske mekanismer hun kjenner fra sitt fagfelt. Hun snakker om suggesjon og følelsesmessige reaksjoner som beskrives på lignende måter av mennesker som tilhører andre religioner enn den kristne, og til og med av ateister. Hvordan skal Silje forholde seg til informasjonen og teoriene hun får fra Beate? Hvordan kan hennes møte med psykologisk kunnskap bli en kilde til et rikere liv?

Å utforske ulike sider ved virkeligheten

Silje kan tenke at hennes teologiske refleksjon ut ifra Bibelen og hennes akademiske studier gir kunnskap om ulike aspekter ved virkeligheten. Noen av de som vektlegger dette, tenker seg at det finnes en avgrensning av hvilke aspekter av virkeligheten som er tilgjengelig gjennom sanser og rasjonalitet (og følgelig vitenskap). På den andre siden av denne grensen finnes det en åndelig dimensjon av virkeligheten, og kunnskap om denne er tilgjengelig gjennom den spesielle åpenbaring. En typisk uttalelse i et slikt syn vil kunne være at vitenskapen forteller oss *hvordan* jorden ble til, men Bibelen forteller oss *hvorfor* jorden ble til. En annen uttalelse er at vitenskapen er det beste redskap til å forklare den fysiske verdens faktiske egenskaper, mens religion og filosofi arbeider med de åndelige og etiske spørsmålene om livets mening og om hvordan vi bør leve.¹

Utfordringen med denne modellen er å vite hvor grensen går – på hvilke områder av virkeligheten en bør stole på vitenskapen, og på hvilke områder av virkeligheten en bør stole på kunnskapen fra Bibelen. I luthersk teologi er det et viktig poeng at Silje trolig aldri vil finne helt sikkert ut av hvor grensen mellom vitenskapens og teologiens kompetanseområder går. Problemet med grensene er at våre rasjonelle evner har blitt så farget av synd og egeninteresser gjennom syndefallet, at de ikke er tilstrekkelige til å si sikkert hvor grensen er.² Når vitenskap og faglighet i større og større grad blir brukt om prosessen for å finne ut av hva som skjer i menneskets psyke, og hvorfor mennesker gjør som de gjør, så blir det også et større felt hvor vitenskapen og teologien begge hevder å ha viktige ting å si om de samme fenomenene. Et forsøk på grenseoppgang mellom hvilken type kunnskap som er best til å svare på de ulike spørsmålene, blir enda vanskeligere å gjennomføre.

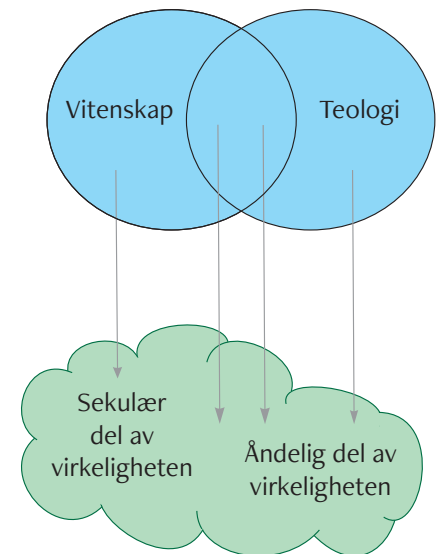
Teologi og vitenskap i dialog

Siden det ikke er lett å vite hvor grensen går, er det derfor i praksis en del som heller ser for seg en gråsoner enn en grense. For noen er gråsonen ganske stor, mens for andre er den mindre. Noen ting ligger langt unna grenseområdet, og en kan rimelig trygt anta at enten Bibelen eller vitenskapen er en tydelig hovedkilde til denne kunnskapen. Menneskekroppens biologiske oppbygning vil f.eks. kunne være et spørsmål der vitenskapen åpenbart er hovedkilden til vår forståelse. Guds intensjon med å skape mennesket er noe som en åpenbart ikke finner svar på i

vitenskapen, men som en kristen er trygg på at Bibelen sier oss noe om. I gråsonen ligger alle de fenomenene som både Bibelen og vitenskapen prøver å si noe om, som f.eks. Siljes opplevelser knyttet til sitt valg om å være en kristen. Siden det er en gråson i virkeligheten, blir det også et overlappende felt mellom teologien og vitenskapen. Vitenskapen kan lære noe av teologien, og teologien kan lære noe av vitenskapen.

Silje har stort sett tolket sine opplevelser knyttet til sitt valg om å være en kristen, som åndelige opplevelser. Det hun har følt og opplevd i situasjonene, har hun tenkt at har vært et direkte resultat av at Gud har møtt henne. Nå møter hun en venninne som forklarer alle aspekter av hennes opplevelser med vitenskapelig kunnskap. Beate hevder at de er et resultat av hennes egne tanker og tolkninger og av effekten andre menneskers adferd har på henne.

Kan Silje lære noe av Beates teorier? Silje vil kunne oppdage at forklaringene fra psykologien faktisk peker på noen mer allmennmenneskelige mekanismer. Hun kan ha følelsesmessige opplevelser i noen av situasjonene hun har beskrevet der det ikke er Gud som dikterer hennes følelser. Samtidig kan det godt være at det faktisk er Gud som er til stede og gjør noe med henne, og at hennes normale menneskelige mekanismer er utløst av nettopp et møte med Gud. Silje kan komme ut av dialogen med Beate med en bedre evne til å gjenkjenne menneskelige følelsesmessige mekanismer. Det er nyttig for å ikke bli manipulert og la seg lure av menneskelige teknikker. Hun kan også komme ut av dialogen med en større forståelse av seg selv – av hvordan Gud har skapt henne. Siden også disse mer allmennmenneskelige mekanismene er et resultat av Guds skaperverk, trenger de ikke være et problem, men noe som er med og beriker livet. En forståelse av at det hun opplever i en situasjon, er et resultat av både det Gud gjør der og da og av den psyken Gud har skapt henne med, gjør ikke verken Gud eller hennes opplevelse mindre.

En sammenhengende sannhet om en sammenhengende verden

Samtidig som vi kan snakke om ulike typer kunnskap, må vi også erkjenne at virkeligheten disse ulike typene kunnskap beskriver, henger sammen. Når Silje ser tilbake på sin opplevelse på leiren da hun var 14 år, er det ikke lett å dele opp når hun opplevde ting vitenskapen beskriver best, og når i opplevelsen hun opplevde ting Bibelen beskriver best. Hun hadde en helhetlig opplevelse, men en opplevelse med flere dimensjoner.

Teologen Richard Langers har prøvd å beskrive en modell som tar hensyn til begge disse aspektene. Han sammenligner den kristne akademikers arbeid med å tegne et bilde av virkeligheten med arbeidet til en stearinlysmaker. Stearinlysmakeren smelter sammen stearin fra forskjellige kilder til ett stearinlys. I sluttproduktet, det store bildet av hvordan alt henger sammen, ser du fortsatt hvilken del av lyset som kommer fra hvilken kilde. Kunnskap av forskjellige typer bevarer sin egenart, men de settes likevel sammen med annen kunnskap for å gi et helhetlig bilde av en sammenhengende virkelighet.³

En fordel med denne «stearinlysmodellen» er at den er lettere å få til

å passe med at det vi kaller vitenskap, har utviklet seg mye over de siste hundreårene. Fra å være et begrep som primært ble brukt om naturvitenskap som fysikk, kjemi og biologi, har de vitenskapelige metodene inspirert utviklingen av nye fagfelt som sosiologi, pedagogikk og psykologi. I tillegg har det påvirket gamle fagfelt som historie, akademisk teologi og studier av kunst og litteratur. Det kan derfor være vanskeligere å forholde seg til to begrep som «sekulær» og «åndelig» i møte med en akademisk kultur som har et stort mangfold av forskjellige fagområder, med forskjellige metoder og forskjellige fokus.

Silje kan belyse sine «åndelige» erfaringer med ulike kunnskapstyper. Hun kan for eksempel se på dem med både teologiens, psykologiens, sosiologiens og biologiens briller. Hvis hun gjør dette, vil hun få et bedre bilde av det som skjedde den kvelden på leir, enn det hvert av disse fagfeltene klarer å tegne på egenhånd. De fire kildene vil neppe være helt enige om hva som skjedde, og det ligger en spenning mellom dem som gjør at Silje vil vite at de kan være uenige, men hun vil kunne danne seg et bedre helhetsbilde ved å se på sine opplevelser fra alle perspektivene.

UTFORDRINGER I AKADEMISK ARBEID

*Utdannelse er på denne måten en kraftfull alliert av humanismen, og hver eneste amerikansk offentlig skole er humanistisk. Hva kan de teistiske søndagsskolene, som møtes en time i uken, og som underviser bare en brøkdel av barna, gjøre for å demme opp for tidevannsbølgen av et femdagers program med humanistisk undervisning?*⁴

Sitatet er hentet fra boken *Humanism – a New Religion*, som kom ut i 1930. Forfatteren, Charles Francis Potter, var en av grunnleggerne av New York Humanist Society og var en av de som signerte det første humanistiske manifest i 1933. Uttalelsen kom på en tid da barn fortsatt startet skoledagene sine med bønn, og skoleveggene var pyntet med kristne symboler. Hva kunne Potter peke på med en slik uttalelse?

Mange som tror på Gud, vil ikke gi Potter rett i hans påstand, enten de er kristne, muslimer eller jøder. Felles for disse religionene er troen på at Gud har skapt mennesket med et behov for å kjenne ham, og at dette behovet ikke kan utslettes av en skole, om den er aldri så dominert av sekulær tankegang. Men det er likevel mulig å se om det er mekanismer i skoler og akademiske miljø som kan virke i denne retning, og som en bør være oppmerksom på. Er det risikabelt for en kristen å utforske den akademiske verdens muligheter?

Når vitenskapen blir nok

Litteraturviteren og livssynsteoretikeren James W. Sire har skrevet boken *The Universe Next Door*, hvor han går gjennom forskjellige livssyn (ut ifra det engelske ordet *worldview*) fra et kristent perspektiv. Han sporer veien til dagens utbredelse av ateistiske livssyns posisjon gjennom fremveksten av déismen på 1600- og 1700-tallet. Déismen er synet på at Gud finnes og har skapt verden, men så trukket seg tilbake og overlatt verdenshistorien til å spille seg ut uten at han blander seg mer inn. Gud er årsaken til at

verden er så fantastisk som den er, og på grunn av Guds plan fungerer verden etter naturlover og er mulig å systematisere ved hjelp av menneskers sanser og fornuft. Vitenskapelig forskning og refleksjon er fornuftig siden en ordens Gud har skapt en ordens verden. Gud er relevant som begrunnelse for hvorfor verden er mulig å systematisere og forstå, men ikke relevant i selve arbeidet med å prøve å systematisere og forstå den – arbeidet med å oppdage hvordan verden faktisk fungerer. Mange déister endte derfor opp med å leve som teoretiske teister, men praktiske ateister – man trodde at Gud eksisterte, men levde som om han ikke hadde noen innvirkning på livet her på jorden.

Sire hevder at naturalismen, troen på at naturen er alt som finnes, og at det dermed ikke finnes noen Gud, er et kort steg videre fra déismen. Steget fra å leve som om Gud ikke eksisterer, til å tro at Gud faktisk ikke eksisterer, er ikke langt, og det var derfor ikke overraskende at naturalismen utviklet seg utover på 1800-tallet.⁵

Sire peker her på en mekanisme som er viktig å være oppmerksom på, også som enkeltstudent. Hvis man blir vant til å tenke og argumentere som om Gud ikke finnes, time etter time, dag etter dag, år etter år, så kan man etter hvert begynne å tro det – ikke fordi man har prøvd sin tro mot en bredde av argumenter og ulike kilder til visdom, men fordi man mer eller mindre bevisst har blitt vant til å tenke på en måte som setter vitenskapelig kunnskap over andre typer kunnskap.

Det er mange glødende engasjerte fagpersoner som sier at de er dypt involvert i vitenskapelig arbeid på grunn av sin tro. Utfordringen kommer ikke når man har et positivt engasjement i vitenskapelig arbeid, men når man begynner å leve som om vitenskapen er alt som trengs – at vitenskapelige tilnærminger er nok til å forstå verden. Det er få kristne teologer som tviler på vitenskapen og det faglige arbeidets nytte, men de fleste vil protestere mot idéen om vitenskapens tilstrekkelighet.

Utfordringen fra modellmakt

Historien om Silje er inspirert av en sann historie, om enn forandret litt her, slik at jenta det dreier seg om ikke skal kunne identifiseres. Teoriene hun møtte hos sin venninne, kom hun også borti i sin studiehverdag. Etter hvert ble det vanskelig for Silje å tro på det hun hadde trodd på før. Hun var ikke forberedt på at det fantes andre forklaringer på hennes opplevelser som virket like fornuftige som dem hun hadde med seg fra sin oppvekst på bedehuset. Hun hadde ikke tenkt så mye på hvordan forskjellige typer kunnskap kunne kombineres eller berike hverandre, og i møte med nye forklaringer ble hennes tiltro til tidligere forklaringer gradvis svekket. For henne ble det «enten-eller». Enten måtte bedehusets eller så måtte psykologiens teorier være sanne. Hun begynte etter hvert å tro mer på teoriene til Beate enn på sine egne, og selv om hun ikke forlot troen på at det finnes en Gud, forlot hun det kristne miljøet hun var en del av og fikk et mer passivt og distansert forhold til kristendommen.

Det som skjedde med Silje, er en god illustrasjon på det vi kaller modellmakt. Dette begrepet er knyttet til en teori utviklet av en norsk professor i sosiologi og kommunikasjon ved Universitet i Oslo, Stein Bråten.

Den spesielle åpenbaring gir oss innsideinformasjon som de lærde i denne verden ikke en gang vet at de kan lete etter ... Når vitenskapen blir dyrket uten å settes i sammenheng med de relasjoner og det ansvar vi lærer [i andre typer visdom], blir dens kunnskap radikalt utilstrekkelig og til og med misvisende.²²

Telford Work

Mens James Sire på mange måter snakker om de overordnede mekanismene i vitenskapens tankegang, ser modellmaktteorien på hvordan lignende prosesser kan skje innenfor enkeltfagfelt og i mindre miljøer.

På de fleste områder i livet, og ikke minst i akademiske miljø, har en grunnleggende teorier som prøver å forklare hvordan forskjellige ting henger sammen, eller hvorfor ting er som de er. Prinsippet om modellmakt går, kort fortalt, ut på at slike teorier kan få så stor autoritet at de etter hvert bare blir tatt for gitt og ikke utfordres lenger. De skaper et utgangspunkt som alle aksepterer. Deretter forsker, jobber, tenker og lever mennesker videre med dette utgangspunktet, uten å stille spørsmål ved det.⁶

Når modellmakt har oppstått – når dette ukritisk aksepterte utgangspunktet har fått etablere seg, begrenser det ikke bare svarene man aksepterer, men også spørsmålene man stiller. Bråten kaller dette *fasitspørsmål*. Spørsmål som ikke passer med måten å forklare ting på som en har blitt overbevist om, eller en har vennet seg til, blir ignorert. I begynnelsen er det kanskje en bevisst ignorering, men etter hvert skjer ignoreringen ubevisst. Man lever og forsker som om de andre spørsmålene ikke er der.

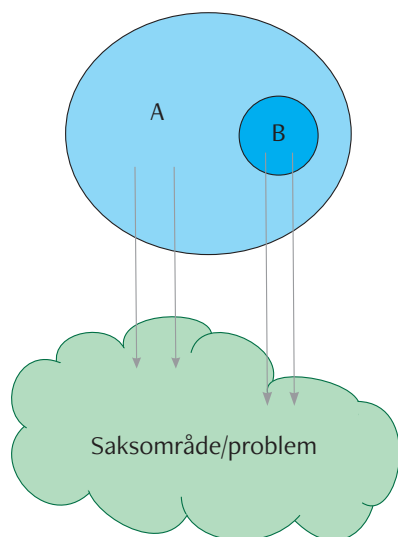

Hvordan oppstår modellmakt?

Modellmakt kan oppstå på i hvert fall to måter. Når en skal prøve å finne forklaringer på hvorfor ting er som de er, vet en gjerne at det finnes flere metoder for å undersøke en problemstilling. Hvis en velger en slik metode, og så blir fornøyd med måten den fungerer på, så fortsetter en gjerne å bruke denne metoden når en skal prøve å besvare spørsmål en synes ligner. Så lenge en synes metoden gir gode svar, fortsetter en å bruke den. Etter hvert så blir en så vant til å bruke denne metoden at en glemmer at det finnes andre metoder, selv om en visste det en gang i tiden. En kan kanskje til og med huske at det finnes alternative metoder hvis en blir spurt, og også skrive om det i forordet til bøkene sine, men i hverdagen jobber en som om det bare er den ene metoden som teller. Dette kan skje individuelt, men også i grupper av mennesker, som i et akademisk miljø, i en menighet eller i en større kultur.

Den andre måten modellmakt oppstår på, er når en eller flere personer hører en forklaring, og blir så overbevist, eller «bergatt», av denne forklaringen at han eller hun avviser eventuelle observasjoner eller erfaringer som ikke passer med modellen. Det var langt på vei dette som skjedde med Silje.

Illustrasjonen her prøver å forklare hvordan dette fungerer.⁷ Professor A er en erfaren fagmann med høy prestisje. Den unge studenten B møter professor A og blir overbevist om at teoriene hans stemmer. B er så imponert over fagkunnskapen og argumentene til A at hun ikke ser behovet for å stille andre spørsmål enn de som passer med modellen til A. Når B så fortsetter sitt liv og sin forskerkarriere, beveger hun seg hele tiden innenfor rammen av den modellen hun ble overbevist om de gangene hun hørte på professoren. Hun leter etter svar som passer med professorens måte å forklare ting på, og legger ikke merke til aspekter som kan peke på fundamentalt andre mulige forklaringer.

Et eksempel fra historiefaget

Religionshistorikeren George Marsden peker på noen slike mekanismer i studiet av amerikansk historie. Han hevder at de fleste ledende historikere vil si at religion har vært viktig i Amerikas historie. Samtidig får religionen overraskende liten plass når de samme historikerne skal forklare hvorfor samfunnet har utviklet seg som det har. Han peker på to måter å tenke på som ligger til grunn for dette. Den ene er at mange historikere er vant til å tenke på religiøse uttrykk og opplevelser som ytre utslag av mer grunnleggende allmennmenneskelige mekanismer – mekanismer som vitenskapen kan gi en god nok forklaring på. Det andre tankemønsteret er at historikere er vant til å prøve å forklare hvordan de gode dimensjonene ved samfunnet oppstår uten å referere til religion. De er så vant til å fokusere på ikke-religiøse mekanismer at de ikke legger merke til at de utelater religionens rolle når de forteller historien om hvorfor samfunnet har utviklet seg som det har.²³

I den sanne historien som ligger bak fortellingen om Silje og Beate, var det ikke bare Silje som ble et offer for modellmakt. Beate var blitt så vant til å beskrive religiøse opplevelser som uttrykk for allmennmenneskelige mekanismer – å forklare dem på andre måter enn at Gud eller andre åndelige vesener er involvert – at det ikke slo henne at andre forklaringer kunne tilføre noe. Hun var fornøyd med sin måte å forklare ting på, og så ikke behovet for å prøve ut helt andre typer forklaringer. Beate prøvde sannsynligvis ikke å ta troen fra Silje. Hun ville trolig det beste for Silje og endte opp med å manipulere henne ubevisst, fordi hun selv var et offer for modellmakt.

Kristen modellmakt

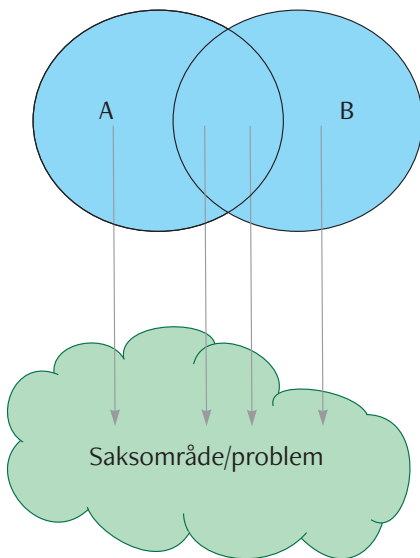
Jeg satt ved et middagsbord på en konferanse og forklarte teorien om modellmakt for noen ledere i en av organisasjonene som eier Danielsenskolene. Da jeg hadde forklart teorien etter beste evne, utbrøt en av disse: «Det høres ut som noe vi har holdt litt på med i våre sammenhenger også ...» Og vedkommende hadde et poeng. Modellmakt er en psykologisk og sosiologisk mekanisme som kan oppstå alle plasser – både på et legekontor, i et klasserom, i et fagmiljø og i en menighet. Dermed må vi som kristne være forberedt på at også våre perspektiv kan trenge å bli utfordret av noen utenfor av og til – at vi får høre hvordan våre standpunkt ser ut fra noen som ikke er en del av de miljøene vi går i.

Hvis ens kristne tro i stor grad er begrunnet i modellmakt fra kristne miljø, og en så kommer til et nytt miljø hvor det er en annen modellmakt som regjerer, så kan det nok skje at folk kan flytte seg fra å være under et miljøs modellmakt til en annen. Når Silje fikk problemer med sin tro i møte med psykologisk vitenskap, så kan en grunn til dette være at hennes tro ikke var «testet» i møte med andre typer visdom enn den teologien hun møtte i sitt ungdoms- og oppvekstmiljø. Hun hadde møtt

andre synspunkter på skolen, men der hadde de ikke vært presentert like overbevisende som da hun kom på universitetet. Hun var ikke forberedt på hvordan hun kunne møte dypdykket i vitenskap på en god måte.

Hvordan oppheves modellmakt?

Kunne situasjonen ha utviklet seg på en annen måte for Silje og Beate? Når en møtes med to grunnleggende forskjellige måter å forklare ting på, ligger det et potensial for å lære av hverandre. Begrepet dialog handler om at to mennesker snakker sammen og får del i hverandres tanker på en slik måte at begge kan lære noe. Hvis det kun er den ene som reelt lærer i samtalen, oppstår det som Stein Bråten kaller en skinndialog. Selv om den ene part i samtalen har mer enn den andre av en type kunnskap, er det alltid rom for at begge kan lære noe av den andre. På samme måte som Beate kunne vise Silje at det finnes andre forklaringsmåter og andre perspektiver enn dem hun var vant til å bruke, kan Silje vise Beate at hun også kan ha godt av å se saken fra en annen side. Begge hadde i utgangspunktet sett seg blinde på en måte å forklare åndelige opplevelser på. Det at en av dem bare tok på seg den andre personens skylapper, var ikke det eneste mulige utfallet.

I stedet for å akseptere at Beates måte å forklare ting på, er det eneste som er verdt å forholde seg til, kunne Silje ha tilført noe fra sitt eget perspektiv. I stedet for bare å bevege seg innenfor Beates psykologiske forklaringsmodell, kunne hun da ha deltatt i en reell dialog, der begge tilfører noe.

I denne illustrasjonen begrenser ikke Silje seg til å tenke innenfor Beates teorier, men tar med seg sitt eget perspektiv, sine egne teorier og sine egne erfaringer og møter Beate i en dialog. Hun påpeker at Beate har ignorert noen spørsmål. Hun kan ikke nødvendigvis si at de spørsmålene hun stiller i tillegg, er bedre enn Beates, men hun kan få dem på bordet, og de kan diskutere hvilke måter å forklare en observasjon på som er mest fornuftig. Hun er åpen for å lære noe av Beate, men sluker det ikke rått, og vurderer i utgangspunktet sin egen erfaring, sine egne spørsmål og sine egne filosofiske antagelser som like verdifulle som Beates.

Modellmakt kjennetegnes av at det er en mekanisme som en ikke helt oppdager på egenhånd, selv om bruken av ord som «nøytral», «objektiv» og lignende begrep bør få det til å lyse store røde varselampene. Farene er ikke ved vitenskap og faglig arbeid i seg selv, men med modellmaktens ubevisste manipulasjonsmakt.

Teologi med vitenskapelige krykker?

En annen utfordring i møte med akademisk arbeid er at man kan fristes til å være litt uærlig i møte med vitenskap. Det har hendt at kristne har sett på noen vitenskapelige undersøkelser og først og fremst vurdert om konklusjonene deres passer med teologien. Så har en tatt med seg de undersøkelsene en har likt konklusjonene på og ignorert de andre. Deretter har en brukt de undersøkelsene en fant passende til å prøve å overtale andre til å bli enige med sin egen teologi. Dette kan beskrives som å prøve å gi teologien «vitenskapelige krykker». I stedet for å la teologien stå på

egne bein, gjør en seg avhengig av selektiv vitenskapelig argumentasjon for å overbevise andre. Men når en så treffer noen som har fått med seg de undersøkelsene som en selv har ignorert, blir argumentasjonen fort satt i dårlig lys, sammen med den som har fremført argumentene og det han eller hun blir tatt for å representere.

Det er ikke en uvanlig mekanisme i akademisk arbeid at folk fristes til å være mindre kritisk til undersøkelser de liker konklusjonene på enn til de som trækker på deres egne tær. Det er likevel viktig å prøve å være ærlige i alt vi gjør. Når vi først prøver å argumentere vitenskapelig for våre standpunkt, bør vi prøve å gi et mest mulig korrekt bilde av vitenskapens informasjon om et saksområde, og ikke bare presentere det vi liker.

FORUTSETNINGER FOR Å LYKKES

Kan utfallet bli annerledes for «vår» Silje enn det ble for den jenten som har inspirert vår fortelling? Som sagt, så har mange kristne akademikere erfart det. Ved å ha et bevisst og pulserende forhold til dialogen mellom vitenskap og teologi i eget liv, reduserer en risikoen for å bli et ubevisst offer for modellmakt. En bevissthet rundt disse mekanismene er et godt utgangspunkt for å utforske livet med vitenskapens hjelpemidler uten å gå i modellmaktens fallgruver. På de neste par sidene vil jeg prøve å se litt på hvordan vi kan styrke våre muligheter til å lykkes med dette.

En himmel over arbeidet

En handelsreisende kom i middelalderen gående ned en gate i en italiensk by. Langs gaten satt det noen steinhoggere og hogget stein. Han stoppet og spurte den første av dem om hva han holdt på med. «Jeg hogger stein», svarte steinhoggeren. «Steinene skal være firkantede, passe til rett mål og ha helt rette sider. Dette er nøyaktighetsarbeid, og det krever lang trening for å få det til.» Handelsmannen gikk videre, og stilte en annen det samme spørsmålet. «Jeg jobber», var svaret. «Jeg har kone og barn hjemme, og her sitter jeg og hogger stein så vi får mat på bordet og tak over hodet. Det er ikke den verste jobben en kan ha, så jeg er i grunnen fornøyd.» Handelsmannen hadde for så vidt fått nyttig informasjon om arbeidet, men syntes ikke han hadde fått helt det svaret han ville ha ennå. Han stilte derfor en tredje steinhogger det samme spørsmålet. «Jeg bygger en katedral», sa mannen og smilte.

Selv om mange aspekter ved jobben en gjør vil kunne se like ut enten fagpersonen er kristen, ateist eller muslim, så vil en kunne tenke forskjellig om hvordan jobben passer inn i det store bildet. Den siste steinhoggeren så sitt daglige arbeid som en del av et stort og vakkert prosjekt – noe han kunne være stolt av å bidra til. Det vil både muslimen, ateisten og den kristne kunne gjøre når vedkommende driver med vitenskap og annet faglig arbeid. Men livssynet vårt påvirker hvordan dette prosjektet – dette store bildet – ser ut. Som kristen er jeg kalt til å se mitt liv og mitt arbeid i tjenesteperspektiv overfor Gud og andre mennesker. Når jeg utvikler mine evner og bruker dem til å gjøre godt for andre, tjener jeg Gud.⁸

*Alt arbeid skal dere gjøre
helhjertet, for det er
Herren og ikke mennesker
dere tjener.*

Kolosserne 3,23

*Hvis jeg skal lage grafer, hvorfor ikke lage grafer om noe meningsfylt?*²⁴

David I. Smith

*For kristne fagfolk er den tilsynelatende enkleste måten å takle spenningen mellom kristen tro og akademisk forskning på, å være kristne på søndag og fagfolk på mandag, og aldri la de to dimensjonene av livet møtes. Ved å leve så radikalt fragmenterte liv, forkropler de sin effektivitet som kristne, som fagfolk, og som mennesker.*²⁵

Richard T. Hughes

Måten en forvalter sine talent, sin kompetanse og sine ressurser på, er kanskje det mest åpenbare området for en dialog mellom egen teologi og ens faglige arena. En nordmann i dag bruker gjerne 13–20 år på skolegang og studier. Dette gjør han bl.a. for å bli klar til å jobbe 7–10 timer i døgnet, 240 dager i året i 40–50 år. Det vil være synd å måtte se tilbake på dette og se at mine idealer i livet ikke har påvirket hva jeg har brukt en så stor del av livet mitt til. Hvorfor studerer jeg det jeg gjør, og hva gjør jeg med den kunnskapen og de ferdighetene jeg tilegner meg? Handler dette om mer enn å vinne prestisje, tjene penger og å bli berømt? Hvordan kan jeg tjene Gud med å gjøre en helhjertet jobb innenfor det fagfeltet jeg jobber med? Hvordan kan jeg sørge for at mens noen bare ser at jeg hogger en stein, er jeg trygg på at jeg faktisk bygger en katedral?

På samme måte som vi må være påpasselige så vi ikke fragmenterer virkeligheten på en kunstig måte, må vi heller ikke fragmentere livet vårt slik at det blir usunt. Selv om vi lever livet vårt på forskjellige arenaer, så er vi hele mennesker, og vil en dag se tilbake på et helt liv. Et bevisst forhold til at et engasjement i vitenskap og annet faglig arbeid henger sammen med resten av livet mitt – at det er et viktig aspekt av det å leve for Gud, er et godt utgangspunkt for å huske på Gud i min faglige hverdag.

Evnen til kreativt teologisk arbeid

«Selv om de har høy utdannelse på sine spesialområder, er det mange kristne akademikere som i bunn og grunn fortsatt er på søndagsskolenivået når det kommer til evnen til å lese Bibelen».⁹

Uttalelsen kommer fra religionshistorikeren Richard T. Hughes. Noen gode søndagsskolelærere vil sikkert reagere på at det å være på søndagsskolenivå fremheves som noe negativt for en voksen mann eller kvinne. Skal vi ikke være som små barn?

Det Hughes synes å mene er at en på mange søndagsskoler først og fremst lærer om Bibelen. Vi lærer historier om hva som skjedde, og noen voksne forteller barna hva dette betyr. Som motsetning til dette, utfordrer han oss til å være selvstendige, kreative teologer. Med dette mener han at vi går videre fra å lære oss historiene, å lære om Bibelen og å lytte til andre som forteller oss om hva den betyr, til å la den skape mening i vårt eget liv.

Hughes bruker ordet teologi på den måten det har blitt brukt i denne artikkelen – om prosessen å la Bibelen tale til dagens situasjon – til vår hverdag. Når Hughes oppfordrer kristne akademikere til å se på seg selv som teologer, mener han derfor ikke at alle kristne akademikere bør ta en mastergrad i teologi, men at vi bør ha et aktivt forhold til Bibelen ved at vi lar den tale inn i vår unike situasjon. Vårt møte med Bibelen må påvirke måten vi lever livene våre på. Selv om vi kan lære mye av hva andre har tenkt før oss, så møter vi likevel noen unike situasjoner, spørsmål og problemstillinger som ingen andre har møtt før. Hva betyr den kristne tro og Bibelens budskap i møte med disse unike situasjonene?

Denne selvstendigheten betyr ikke at vi skal tenke alene. Teologisk tenking skjer ofte best i dialog med andre. Bibelen har flere skriftsteder

som snakker om verdien av at vi er en del av et menighetsfellesskap som hjelper oss å utvikle oss til de menneskene vi kan være – og hjelper oss å holde livet på rett kurs. Kreative teologiske prosesser skjer derfor best når jeg er en del av et kristent fellesskap med andre som jeg kan snakke med om situasjonene og om spørsmålene jeg prøver å kaste lys over ut fra Bibelen. Dette er en av grunnene til at George Marsden oppfordrer kristne akademikere til å bygge nettverk med andre kristne innenfor sine fagdisipliner – nettverk av mennesker som vil kunne hjelpe en til å tenke kreativt på en sunn og hensiktsmessig måte i et utfordrende landskap.¹⁰

Vissheten om at jeg kan ta feil

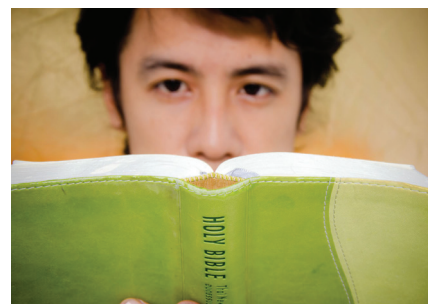
Faglig arbeid handler om en konstant og iherdig jakt på sannhet og gode løsninger på livets spørsmål. I vitenskapen inkluderer dette reelle samtaler med et mangfold av perspektiver, også de som kommer på bakgrunn av virkelighetsforståelser som er fundamentalt annerledes enn vår egen. I denne dialogen lærer vi å se vårt eget ståsted og perspektiv fra utsiden. Hvis vi tror at vi har forstått alt, og ikke har noe å lære fra de andre vi treffer, har vi ikke noe på dialogarenaen å gjøre.

Denne ydmykheten medfører en risiko for at en oppdager at en har tatt feil. Richard T. Hughes forteller om en frigjørende samtale med sin mor. Som ung kirkegjenger var han interessert i å overbevise sine venner om at det var en god idé å være med i hans kirke. Hans mor gav ham følgende råd på veien: «Min sønn, hvis du vil omvende dine venner til å bli med i vår kirke, så er det greit for meg. Men, hvis du oppdager at de har rett og du tar feil, så er det du som må være villig til å forandre deg.»¹¹ Akademisk arbeid uten en åpning for at en kan ta feil, er ikke akademisk arbeid, enten en er kristen eller ikke.

Det er mange kristne med stor tro på Bibelen som har erfart at deres tro og teologi er meget holdbar i møte med en verden av akademiske studier og vitenskapelig forskning. Mange av disse har likevel opplevd at deltagelse på vitenskapens og forskningens arena har gitt dem ny forståelse på mange områder, og at de faktisk har endret sine opprinnelige teorier om både det ene og det andre. Et ideal om aktiv dialog mellom teologi og vitenskap innebærer at en også i teologien kan bli opplyst av ting en finner ut av i sitt vitenskapelige arbeid, ikke bare omvendt. Det betyr ikke at alt i den kristne tro er innenfor vitenskapens rekkevidde. Det er spørsmål som vitenskapen åpenbart ikke kan si noe om, som f.eks. Guds eksistens og natur, menneskers behov for frelse o.s.v. Men på de feltene hvor det er gråsoner, felt hvor både teologien og vitenskapen kan belyse det samme området av virkeligheten, så kan også teologien bli informert av vitenskapen, ikke bare omvendt.

ET PRAKTISK KRISTENT BIDRAG TIL AKADEMISK ARBEID

Hvordan ser så dette ut i en fagmanns hverdag? Påvirker min kristne tro mitt bidrag til det akademiske arbeidet? Har jeg noe unikt å tilføre, noe som det er mindre sannsynlig at jeg hadde tilført om jeg ikke var en kris-

Hva er indre åpenbaring?

I tillegg til troen på både naturen og Bibelen som kilder til kunnskap og visdom, snakker kristne også om en indre åpenbaring. Noen tenker at dette først og fremst har å gjøre med samvittigheten og med lengselen etter Gud, som Bibelen sier at mennesket er født med. I en slik tenkning kan den indre åpenbaring sees som en del av den generelle åpenbaring. Men mange vil også bruke den indre åpenbaring om det at Den Hellige Ånd på ulike måter taler direkte til enkeltmennesker.

Uttrykk som «kall», «en indre overbevisning», «jeg har fred for» og «jeg kjenner meg minnet på» er ofte uttrykk for dette.

ten? Kan jeg snakke høyt om min tro på vitenskapens arena?

Vitenskap er et ord som brukes til å beskrive veldig forskjellige fagfelt, og veldig forskjellige metoder. Faglighet er et enda bredere begrep, som bl.a. er knyttet til profesjonelt arbeid som bygger på vitenskap, men som også inkluderer andre vurderinger som vitenskapen ikke kan gjøre. Det er ikke lett å sette opp en standardisert oppskrift for hvordan en kan la sin tro påvirke sitt faglige arbeid. På en måte må hver enkelt kristen akademiker finne ut av dette selv i sin egen situasjon. Jeg vil likevel kikke på noen overordnede prinsipper som kan hjelpe oss i den prosessen.

Kristen i diskursen

I akademiske miljø er en glad i begrepet «diskurs». Dette begrepet brukes for å beskrive en debatt som ikke først og fremst handler om å overbevise den andre om at en selv har rett, men om å drøfte seg frem til en felles enighet om hva som er best eller mest sannsynlig. Dersom flere deltar i diskursen og bidrar med sine perspektiver, tanker og kritiske spørsmål, er det mer sannsynlig at man kommer fram til best mulige teorier og ideer. Selv om en kristen fagmann kan tro at noe er sant fordi det står i Bibelen, er dette sjelden et godt nok argument for å overbevise sin ateistiske naboakademiker om at det stemmer. For at alle skal kunne delta i diskursen, tenker en at argumentasjonen i størst mulig grad må ta utgangspunkt i det en er enig om. Siden en ofte er uenig om mange grunnleggende livssynsspørsmål, kan det virke som en enkel og grei løsning å tenke at argumentene en bruker for å gi sitt bidrag til forskningen og den

faglige samtalen, ikke er knyttet til spesifikke livssyn. Da vil argumentasjonen kunne virke overbevisende og inkluderende overfor alle andre som deltar i diskursen.

Utfordringen med dette synet er at all forskning og alt faglig arbeid bygger på filosofiske antakelser – teorier om virkelighetens natur og menneskets muligheter til å skaffe seg kunnskap om denne. Dette gjel-

der både kristne forskere og forskere som har andre filosofiske antakelser enn de som er knyttet til kristen tro. Diskursen vil aldri kunne bli helt livssynsnøytral.¹²

Troen på den objektive og nøytrale forskningen er stort sett borte. Når man forsker, har man et perspektiv – et ståsted og et utgangspunkt man starter fra. Dette perspektivet påvirker hvilke spørsmål man stiller, hva man legger merke til i sine observasjoner og hvilke teorier man går til for å hente hjelp til å tolke sine observasjoner. Dermed påvirker det også til sist hvilke konklusjoner man trekker. Idealet i forskning er å være ærlig om dette perspektivet, og samtidig la det være mulig å kritisere det. Gjennom å møte fagfolk med andre perspektiv enn våre egne, kan vi se vårt perspektiv og våre argument utenifra, og i den prosessen lære noe.

Silje og Beate ser på Siljes åndelige erfaringer fra hvert sitt perspektiv. Fra disse to perspektivene kan de se forskjellige aspekter ved opplevelsene. Det kan bli en utfordring for Siljes tro dersom hun gradvis flytter seg til Beates ståsted, og i større og større grad ser saken ene og alene fra hennes perspektiv. Dette er noe av mekanismen i modellmakt – vi blir så imponert over det vi har å lære av et annet perspektiv at vi glemmer det verdifulle i vårt eget. Det var, som sagt, dette som skjedde i historien som ligger bak vårt eksempel om Silje og Beate. Men kan også Beate ha noe å lære av Silje?

George Marsden påpeker at kristen faglighet ikke handler om å endre diskursens «regler». Vi må ikke tillegge vitenskapen større innflytelse enn den har. Det er mange spørsmål vitenskapen ikke kan besvare, men når vi jobber faglig, kan vi holde oss til de offisielle «spillereglene» i faget. Vi kan delta i den reelle dialogen med folk som ser problemstillinger og saksfelt fra andre perspektiver enn det vi selv gjør, og vi kan møte dem på måter som viser at vi respekterer at de har et annet syn på livets grunnleggende filosofiske spørsmål enn det vi selv har. Det vi må unngå, er å bli så grepet av måten å tenke på i fagene at vi ubevisst blir påvirket til å legge vår tro til side.

Den faglige diskursen har rom for at man synliggjør sitt perspektiv. Det er mange forskere fra feministiske, marxistiske og andre tradisjoner som står tydelig fram og sier at deres grunnantakelser påvirker hva de ser etter og hvilke konklusjoner de drar. Hvis kristne poengterer at deres kristne tro og teologi påvirker deres perspektiv, så er ikke det å utfordre diskursens spillereglene. Snarere tvert imot. Det som er problemet, er at en kan bruke sine egne filosofiske antakelser som selvstendige argument for at en selv har rett når en diskuterer med personer som ikke deler disse antakelsene. Det kan være uvant at folk snakker om tro i slike sammenhenger, og det kan utfordre kulturen i et akademisk miljø, men det er ikke imot diskursens grunnleggende prinsipper.

Prioriteringer inspirert av kristen etikk

Det juridiske fakultetet på det katolske lærestedet University of Notre Dame i Indiana har slagordet «Educating a Different Kind of Lawyer» – «Utdannelse av en annen type advokater». På hjemmesiden deres utdypes de hva de mener med det:

Som kristne er vi kalt til å ta vår kristne tro på alvor, men vi er også kalt til å ta på alvor det mangfold av perspektiver vi møter på i akademisk arbeid. Det er ikke vår jobb å overvinne disse perspektivene med våre kristne overbevisninger. I stedet er vi kalt til å utfordre og ta tak i disse perspektivene og bringe dem inn i en dialog med vår kristne tro.²⁶

Richard T. Hughes

Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første budet. Men det andre er like stort: Du skal elske din neste som deg selv. På disse to budene hviler hele loven og profetene.

Matteus' evangelium 22,37-40

Beyond striving for professional achievement, a Notre Dame lawyer fundamentally acts in service to others. Our approach seeks to do more than train students in a profession; it seeks to help them discover their lives as a vocation. A different kind of lawyer is one who realizes the practice of law is not an end in itself. It's the beginning of a new, highly specialized way of giving back.¹³

Notre Dames tilnærming til dette peker på det prinsippet som vi snakket om under overskriften «en himmel over arbeidet»: Hva skal vi bruke vår tid, vår kompetanse og våre talent til? Våre talent og den kompetansen vi utvikler gjennom livet, ikke minst gjennom vår utdanning, gir oss en potensiell innflytelse, eller makt om du vil. Gjennom utdanning og studier utvikler vi våre talent, og følgelig også vår innflytelse. Gjennom faglig arbeid bruker vi denne innflytelsen. I hvilken retning bruker vi den innflytelsen vi opparbeider oss?

Jesus beskrev kjærlighet til Gud og til mennesker som hele fundamentet for kristen etikk. Det mest grunnleggende i kristenlivet er ikke å ha alle teologiske detaljer på plass, men at ens kjærlighet er rettet rett vei – mot Gud og mot mennesker. Hvis jeg tenker at mitt faglige arbeid er en del av min tjeneste for Gud og mennesker, hvordan vil det påvirke mine valg om hva jeg bruker tiden min på når jeg er på den faglige arenaen?

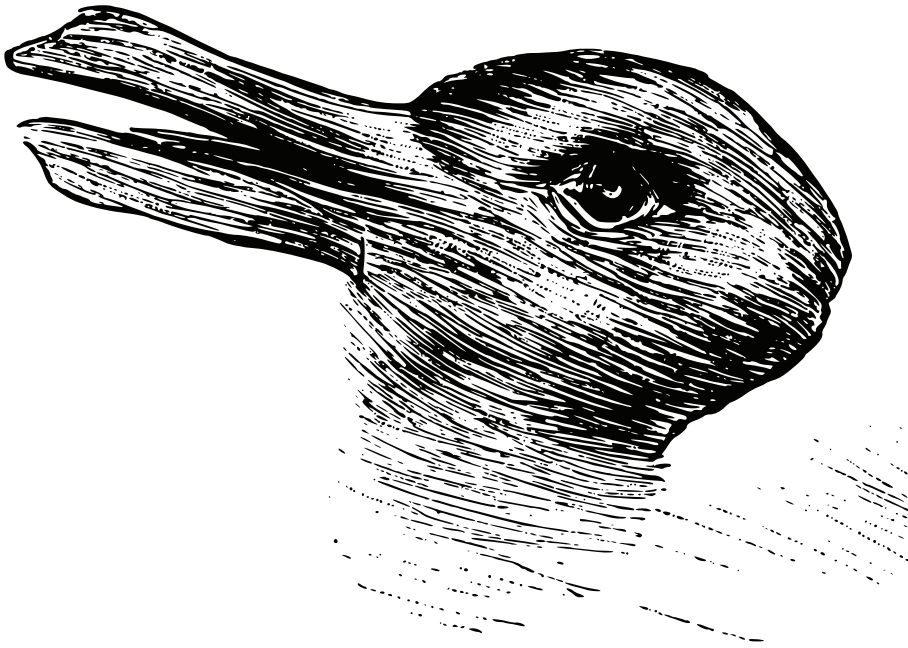
I løpet av et yrkesliv må en gjøre mange valg. Et tjenesteperspektiv i arbeidet vil ikke bare påvirke hvor stor innsats jeg legger inn i mitt faglige arbeid, men det vil påvirke hvilke bøker jeg prioriterer å lese, hva jeg prioriterer å forske på, hvilke spørsmål jeg finner det verdt å stille, og hvilke anvendelsesområder jeg ser for det jeg tilegner meg og oppdager.

Faglig arbeid utføres nesten utelukkende i dialog og samarbeid med andre mennesker. I dialog og samarbeid påvirker vi hverandre. Våre prioriteringer påvirker derfor også andre. Det vi prioriterer å skrive om, kommer noen andre til å lese. De prosjektene vi starter, kommer andre til å bli involvert i. De redskapene vi utvikler, kommer til å bli benyttet i møte med noen andre.

Kristne har på ingen måte monopol på å se sitt akademiske arbeid i et større perspektiv. Vi har heller på ingen måte monopol på etisk drøfting om hva som er viktig å prioritere. Men som en kristen akademiker kan, og jeg vil si bør, jeg være bevisst på hvordan kallet til å tjene Gud og mennesker påvirker hvilke prioriteringer jeg gjør, både mer overordnet i min karriere og i alle de små valgene og prioriteringene jeg gjør i min faglige hverdag. Dersom jeg tror at det kristne etiske idealet for livet er godt for samfunnet, vil jeg også tro at det å la meg påvirke av dette i mine prioriteringer, gjør noe positivt med mitt bidrag til mitt fagfelt.

Hva legger jeg merke til?

Roger sitter i engelsktimen i 3. klasse på barneskolen og skal lære ordet «duck». Han får høre at dette betyr det samme som «and» på norsk. Han taster inn ordet «duck» på Google. Han finner en serie med bilder av ender, og som bilde nummer 6 får han opp tegningen under.¹⁴ Det er sannsynlig at han ser en and, og slår seg til ro med at dette nettopp er et

bilde av en and. Rogers storebror, Vegard, går i 4. klasse. Han har også engelsk, og han skal lære ordet «rabbit». Han får høre at det betyr kanin. Også han googler ordet, og får opp en serie med bilder og tegninger av kaniner. Den samme tegningen kommer opp som bilde nummer 14. Det er sannsynlig at han intuitivt vil tolke tegningen til å være av en kanin (som kikker til høyre), og slår seg til ro med at dette er rett.

Illustrasjonen peker på en psykologisk mekanisme vi mennesker bærer med oss. Når vi ser på virkeligheten, legger vi merke til visse ting ved den. Det er en nødvendig egenskap vi har, og mekanismen har fått navnet persepsjon. Vi klarer ikke legge merke til alle sanseintrykkene vi mottar – det er rett og slett for mange av dem. Derfor trener vi oss mer eller mindre bevisst opp til å legge merke til de viktige tingene i sanseintrykkene våre. Vi legger merke til de tingene som hjelper oss å skape mønster som vi kan kjenne igjen. Når vi har lagt merke til disse tingene, setter vi dem sammen til et mønster som betyr noe for oss. Dette kalles tolkning. Barna tolker det bildet de ser til å passe med det de leter etter. De har nettopp sett lignende mønster som de har fått beskjed om er bilder av enten ender eller kaniner. Når de så kommer til et bilde som kan tolkes til å være begge deler, får de det til å passe inn i det mønsteret de er vant til å tolke det som.

Når Roger og Vegard kommer hjem, snakker de om hva de har gjort på skolen den dagen. Roger forteller om ordet han har lært, og at han har sett en tegning av en and. Vegard forteller det samme om sin kanin. Når de så henter fram tegningene og skal vise dem til hverandre, oppstår det et interessant øyeblikk – hvem har tolket bildet rett?

Roger kan ha så stor respekt for sin storebror, som tross alt har gått lenger på skole enn ham og kan mer om dyr, at han derfor bare aksepterer at Vegard nok har rett. Da vil Roger ha blitt offer for modellmakt. De kan begynne å krangle om hvem som har rett, uten at det blir så mye mer

*More than half a century ago, while I was still a child, I recall hearing a number of older people offer the following explanation for the great disasters that had befallen Russia: **Men have forgotten God; that's why all this has happened.***

*Since then I have spent well-nigh fifty years working on the history of our Revolution; in the process I have read hundreds of books, collected hundreds of personal testimonies, and have already contributed eight volumes of my own toward the effort of clearing away the rubble left by that upheaval. But if I were asked today to formulate as concisely as possible the main cause of the ruinous Revolution that swallowed up some sixty million of our people, I could not put it more accurately than to repeat: **Men have forgotten God; that's why all this has happened.**²⁷*

Aleksandr Solzhenitsyn i talen The Templeton Address, 1983.

enn påstand mot påstand, og de blir sure på hverandre. De kan begynne å slåss, og den sterkeste kan tvinge den svakeste til å gi seg og si at den andre har rett. Vegard kan fortelle om hvor forferdelig det er at Roger kan mene noe slikt. Vi er jo i 2020. Vi har lært at dette mønsteret betyr kaniner her, og Roger må ikke prøve å dra oss tilbake til 2.-klassenivået i 2018 og 2019. Roger er dum som mener noe slikt! Han har ikke fulgt med i utviklingen!

Et bedre alternativ er trolig at de prøver seg på en aldri så liten diskurs. I diskursen må Roger forklare hvorfor han synes dette bildet ligner mest på en and, og Vegard må begrunne hvorfor han synes det ligner mest på en kanin. I diskursen kan de komme frem til at de er enige om at argumentene taler mest for at det er en and. De kan også komme fram til at det er argumenter for begge deler, og at begge forklaringene er mulige. Dersom saken ikke er spesielt viktig for noen av dem, kan de være tilfreds med det. Dersom spørsmålet er viktig for dem, er det lite trolig at de vil være fornøyde med en slik løsning, og må fortsette diskursen inntil de blir enige.

Når en kristen forsker eller annen kristen akademiker observerer en del av virkeligheten sammen med en akademiker som har et annet perspektiv, er det ikke usannsynlig at det vil være tilfeller der de legger merke til forskjellige ting. Det vil kunne være mange tilfeller der noe av årsaken til at den kristne akademikeren legger merke til akkurat det han eller hun merker seg, er nettopp den kristne troen – en bakgrunn hvor en er vant til å tenke at noen andre mekanismer spiller inn i samfunnet enn det fagfolk fra andre perspektiv er vant til å se etter. Når en har lagt merke til et mønster, må man ta dette med seg inn i samtalen med andre. Ser de det samme mønsteret som du har sett når du peker på det og viser dem det? Så kan en drøfte hva som taler for at dette er et mønster alle bør merke seg – også de som ikke er kristne.

Jeg har tidligere sett på George Marsdens påstand om at enkelte historikere er så vant til å lete etter andre forklaringer enn Gud og religion for å forklare de positive tingene i samfunnet at de, uten å tenke over det, risikerer å gi religion for liten plass i sin beskrivelse av historien. Den britiske journalisten Peter Hitchens peker på en annen, men beslektet tendens. Han peker på at noen historikere, og ikke minst journalister, er så vant til å lete etter religion når de skal forklare negative aspekter ved samfunnet – det onde – at de i slike sammenhenger legger en uforholdsmessig stor vekt på religion. Når en statsleder som hevder å ha en kristen tro, gjør noe de opplever som negativt, er det en tendens til at den kristne troen blir tatt med i historien. Når en statsleder som er ateist gjør noe negativt, er det derimot en tendens til at vedkommendes livssyn ikke blir nevnt.

Som tidligere kommunist og korrespondent i Sovjetunionen, ser Hitchens at måten det sovjetiske regimet legitimerte sine overgrep mot mange dissidenter i flere tiår på, og da ikke minst mot religiøse dissidenter, var helt eksplisitt knyttet til en bevisst ateistisk ideologi. På denne måten bringer han inn et synspunkt i diskursen som er påvirket av at han nå selv har forlatt sin ateistiske tro og blitt en kristen. Er Stalins ateisme en del

av forklaringen på hvorfor han utsatte mennesker for så stor ondskap? Det er ikke sikkert at han har helt rett i sine påstander, men han bringer spørsmål på banen som få seriøse journalister og historikere kan si at det ikke er fornuftig å forholde seg til.¹⁵

Det Peter Hitchens i realiteten gjør, er å utfordre modellmakt. Selv om det ikke er noe i veien for at personer med andre livssyn enn ham også kunne utfordret modellmakten på lignende måte, så er trolig noe av årsaken til at Hitchens setter disse spørsmålene på dagsordenen nettopp hans kristne tro.

En himmel over faget

Jeg satt i den nyåpnede Mathallen i Bergen og drakk kaffe med Sveinung, en tidligere elev ved Danielsen Videregående Skole. Sveinung er musiker og komponist, og han hadde for en stund siden gjort ferdig sin master i lydproduksjon ved University of Westminster i London. Mens vi satt og pratet, utbrøt han: «Jeg er så lei av å høre om seksuell seleksjon og at alt skal forklares i en nyttesammenheng. Vi sitter og studerer hvorfor vi synes musikk er vakkert, og forklaringen vi blir servert er at det henger sammen med evolusjon og om hvordan alle ting vi synes er vakkert har blitt sånn fordi vi har foretrukket det ene eller andre hos våre seksualpartnere ... Det finnes da vel andre forklaringsrammer enn det?»

I vitenskapen har vi det vi kaller «teorier om alt» – det vil si forsøk på å få alt til å passe inn i en stor fortelling – en overbyggende teori om hvordan alt henger sammen.¹⁶ Mange av de som fremmer disse teoriene, har i utgangspunktet en tendens til å ta den grunnleggende logikken i den grenen av vitenskapen hvor de er eksperter, og bruke denne (noen vil si påtvinge den) til å forklare hvordan alt – eller i hvert fall veldig mye av verden – henger sammen. Sveinung hadde møtt på en slik «teori-om-alt», også kalt en metafortelling. Boken han leste for tiden, prøvde å forklare det meste ut ifra biologiens teorier om naturlig og seksuell utvelgelse. På samme måte kan man høre teorier inspirert av språkfors-

kere som sier at alt handler om språk og språklige konstruksjoner, og sosiologer som snakker om at det meste handler om hvordan grupper av mennesker sosialt konstruerer en virkelighetsforståelse og slåss politisk for å få gjennomslag for sin forståelse.

Når Sveinung, som en kristen musiker og komponist, hører hele musikkens verden forsøkt presset inn i evolusjonens rammer, er det noe som protesterer i ham. Han tror på en annen metafortelling, om en skapende Gud som har gitt mennesket musikken, det vakre og det harmoniske som en gave til å berike livet, ikke som et funksjonelt middel til seksuell seleksjon, eller noe annet for den saks skyld. Han og forfatteren av boken som utløste dette hjertesukket denne dagen, studerer det samme faget, men de relaterer det de finner til forskjellige fortellinger, til forskjellige virkelighetsforståelser. Som de blinde inderne i diktet til John Godfrey Saxe på side 4, ser de på en del av elefanten – i denne sammenhengen samme del. Men bildet de har av elefanten i sin helhet, er vesentlig forskjellig, og de tolker derfor det de studerer forskjellig.

Det Sveinung i realiteten gjør, er å reagere på det vi kaller reduksjonisme. Reduksjonisme er tendensen til å anta at en mulig forklaring på et fenomen er en komplett forklaring på fenomenet. Det brukes også for å beskrive tendensen til å anta at en beskrivelse av et aspekt ved et fenomen er tilstrekkelig for å forstå hele fenomenet.¹⁷ Det er dette de blinde mennene i diktet gjør.

Dette er også noe av det som skjer i samtalen mellom Beate og Silje. Beate kan peke på at psykologien har vist at suggesjon kan skape lignende følelser som Silje opplevde på leiren. Men hvis hun går fra den påstanden til en påstand om at Siljes opplevelse kun har dreid seg om suggesjon, snakker vi om reduksjonisme. Selv om Beate kan peke på noe sant ved Siljes opplevelse, trenger det ikke virke fornuftig for Silje å ta hennes forklaring som hele bildet. Samtidig kan Silje være oppmerksom på at hennes opprinnelige forklaring også kan være reduksjonistisk. Hvis hun tenker at alle aspekter ved hennes opplevelse på leir da hun var 14 år gammel utelukkende var direktestyrt av Gud, vil hun risikere å gjøre samme feil som Beate, bare med et annet perspektiv.

Kristne fagfolk vil kunne være brennende engasjerte for vitenskapelig arbeid. De vil synes det er viktig at de spørsmålene som er mulige å belyse med vitenskap, faktisk blir belyst med vitenskap, ikke bare med teologi eller andre kunnskapstyper. En ønsker å få alle stearinlysets farger med i det store bildet, for å bruke Richard Langers bilde. Men en kristen akademiker vil også måtte være på vakt når vitenskapen strekker seg ut av gråsonen, og noen prøver å ta den til inntekt for ståsted som vitenskapen ikke kan si noe direkte om. Ikke minst vil en kristen akademiker måtte være på vakt når vitenskapen prøver å bli eneste kilde til visdom i forsket på å beskrive en del av virkeligheten.

Når en person blir oppmerksom på og utfordrer reduksjonisme, er ikke dette bare noe som er nyttig for en selv. Reduksjonisme er en type skylapper som hindrer en i å se utenfor sitt utgangsperspektiv. Skylapper kan være bra for å holde fokus på et spesielt felt for en liten periode. Derfor vil en vitenskapsmann ofte ta på seg slike skylapper bevisst. Men

.....
En undersøkelse, publisert i 2009, om hvordan norske psykologistudenter opplevde at religiøs tro ble behandlet i psykologistudiet, kom frem til følgende resultat:

- 93 % av studentene opplevde at det ikke var fokus på menneskers religiøse tro i psykologutdanningen.
  - 27 % av studentene oppfattet faget som nedsettende overfor religiøse mennesker.
  - 15 % svarte at de har opplevd at troende blir latterliggjort i undervisningen.²⁸
- .....

hvis de blir værende på over lengre tid, risikerer en å glemme at en har skylapper på og tenker at det som er innenfor synsfeltet til skylappene er det eneste som er viktig å få med seg. Dermed er vi tilbake ved modellmakten, og en risikerer at en går glipp av viktige dimensjoner med livet og virkeligheten. Å påpeke og utfordre reduksjonisme er ikke først og fremst selvforsvar mot idéer en ikke liker. Det er et viktig bidrag i diskursen i det felles prosjektet med å komme fram til best mulige svar og løsninger på viktige spørsmål, et bidrag ikke minst den som har skylapper på er avhengig av.

En kristen bakgrunn kan gjøre en sårbar for å overse noen reduksjonistiske skylapper en går og bærer på. Dette henger sammen med at modellmakt også er noe som kan oppstå i kristne miljø. Men et kristent perspektiv kan også gjøre en bedre egnet enn en ellers ville vært til å oppdage noen typer skylapper hos andre. Både for ens egen og for andres del er det viktig å bruke denne muligheten som et perspektiv inspirert av kristen tro kan gi – å våge å tenke, også på Gud ...

Spørsmål som peker på undringen

En annen type spørsmål som et kristent perspektiv stimulerer til å stille, er de spørsmålene som peker på undringen. Det er mange spørsmål vitenskapelige metoder ikke kan svare på. Det betyr ikke at disse spørsmålene ikke hører hjemme i samtalene om det vitenskapen faktisk forteller oss. Nettopp det å peke på et spørsmål som «hvordan kan det ha seg at menneskekroppens biologiske mekanismer er så fantastiske?» eller «hvordan hadde det påvirket tolkningen av det vi ser her dersom vi antok at den kristne metafortellingen er rett, i stedet for biologiens metafortelling om naturlig utvalg og seksuell seleksjon?», er med på å holde vitenskapen ydmyk, og å hjelpe folk involvert i vitenskap til å tenke utenom den snevre vitenskapelige rammen og sitt eget avgrensede fagfelt. Det er, igjen, ikke slik at ikke andre kan komme på å stille disse spørsmålene. Men det er sannsynlig at dersom en tror på den kristne fortellingen om de store sammenhengene i verden, så vil det øke sannsynligheten for å huske at dette er et relevant spørsmål.

Når vi ikke liker konklusjonene

En ganske enkel menneskelig mekanisme er slik at dersom vi hører en forskers teori, eller en konklusjon fra en vitenskapelig undersøkelse som vi ikke liker, så mistenker vi at den er feil og blir kritiske. Det er meget mulig at vår mistanke er rett, ettersom alt vitenskapelig arbeid har et potensial for forbedring. I noen tilfeller vil årsaken til at en kristen akademiker ikke liker en faglig konklusjon, være knyttet til hans eller hennes kristne tro og teologi. Hvordan kan vi respondere i en sånn situasjon? Det er mange muligheter i en slik situasjon. Her vil jeg peke på tre vurderinger som kan være en del av vår respons.

Den ene er at vi kan undersøke om den aktuelle forskeren har tøyd vitenskapens grenser, eller vurdere om vedkommendes gren av vitenskapen er den eneste stemmen en bør høre på i dette spørsmålet – og utfordre eventuell reduksjonisme, som jeg skrev om på de forrige sidene. En

annen vurdering er av undersøkelsens vitenskapelige kvalitet. Det er en del av den vitenskapelige prosessen at fagfolk kritiserer andre fagfolks arbeid og avdekker hvor de har gjort feil, for så å gjøre nye undersøkelser for at man skal komme nærmere sannheten.¹⁸ En tredje vurdering er om vi har noe å lære, selv om vi ikke liker det. Er jeg kritisk på feil premisser?

Motsatsen til den ovennevnte mekanismen er at når vi ser en vitenskapelig konklusjon vi liker, så kan vi bli ukritiske og ikke stille de spørsmålene som bør stilles. Denne mekanismen ble beskrevet i avsnittet om teologi med vitenskapelige krykker. Det er ikke unaturlig at fagfolk med et perspektiv inspirert av kristen tro og en konservativ oppvekst i Rogaland misliker noen andre konklusjoner enn for eksempel en overbevist progressiv ateist fra Bærum. I samarbeidet om den store jakten på sannhet og de beste løsningene er det viktig at vi utnytter denne mistanken på en konstruktiv måte. En kristen akademiker kan rett og slett ha større sjanse for å oppdage forbedringspotensial i noen vitenskapelige arbeid enn hans ateistiske naboakademiker, og omvendt.

Et eksempel på et bidrag til diskursen ut ifra en slik mekanisme er boken *Da jorden ble flat* (2010) av Bjørn Are Davidsen. Som kristen realist og historieinteressert, mistenkte han at historiene han hørte om den lange konflikten mellom tro og naturvitenskap ikke stemte helt. Mistanken ble ikke mindre av at det sjelden ble oppgitt kilder. Han gikk derfor løs på prosjektet med å studere de historiske kildene til fortellingene om kirkens motstand mot vitenskap og fremskritt. Når han studerte disse kildene, endte han opp med å avdekke at flere av historiene han møtte, ikke holder mål ut fra normale historiefaglige kriterier. Dermed har han bidratt til å tegne et mer nyansert, og trolig et mer presist, bilde av forholdet mellom kirken og vitenskapen gjennom historien. Det er ikke det at ikke en ateistisk historiker ikke kunne ha skrevet den samme boken, men det kristne perspektivet var en av grunnene til at nettopp Bjørn Are Davidsen faktisk skrev den.¹⁹

ER ET KRISTENT PERSPEKTIV VIKTIG FOR VITENSKAPEN?

Som sagt er vitenskap og faglig arbeid ideelt sett en jakt etter sannhet, de beste svarene på viktige spørsmål og de beste løsningene på livets utfordringer. En helt grunnleggende dimensjon ved denne jakten på sannheten er å lete bredt. Om den kristne tro er sann, eller bærer med seg noe verdifullt, så går en glipp av dette i jakten på sannheten dersom en undersøker denne sannheten som om troen er irrelevant. Et kristent perspektiv kan gjøre at man rett og slett oppdager ting som ikke blir oppdaget av andre, fordi man er tilbøyelig til å stille andre spørsmål, se andre mønster og legge merke til andre ting i observasjonene enn det en vil gjøre ved innfallsvinkler gjennom andre perspektiv. Kristne som er bevisst sitt perspektiv, kan bidra til at vi i vitenskapelig arbeid kommer nærmere sannheten og løfter opp flere spørsmål enn uten disse stemmene i diskursen. Ved Danielsen-skolene har dette vært en viktig del av vårt fokus, spesielt siden andre halvdel av 1970-tallet. Som kristne skoler ønsker vi å

bidra til et samfunn der folk våger å tenke – også på Gud – ikke bare for sin egen del, men for fellesskapets beste.

Å UTFORDRE HEGEMONIET

På begynnelsen av 1900-tallet var det mange optimistiske marxister som regnet det som en selvfølge at deres forståelse av verden var rett og at denne forståelsen derfor ville presse seg fram i de fleste samfunn. Det gjorde den også i mange land, men langt ifra i alle. I Vest-Europa utviklet det seg en gruppe med intellektuelle marxister som etter hvert fikk behov for å undersøke hvorfor revolusjonen ikke skjedde her? Arbeiderne var jo undertrykt, og i flertall, hvorfor reiste de seg ikke når de fikk presentert svaret marxismen ga dem?²⁰

I prosessen med å analysere samfunnet for å finne ut av dette, utviklet en av dem, italieneren Antonio Gramsci, et nyttig begrep: kulturelt hegemoni. Kulturelt hegemoni handler om at en intellektuell elite i et samfunn – noen markante stemmer – påvirker hele samfunnsdebatten på en slik måte at det er vanskeligere å holde på og å fremme andre standpunkt enn de som samstemmer med det som er toneangivende. For å skape en grobunn for en endring, er man avhengig av at noen hever stemmen og utfordrer hegemoniet. Han kalte derfor marxistiske fagfolk i Vesten til å ta en rolle i samfunnsdebatten som gjorde det lettere for andre å følge etter – å skape en arbeiderklassekultur som gjorde at samfunnets ikke-voldelige pressmekanismer ikke fikk undertrykke det han opplevde som den sanne og frie tanke om uretten i den borgerlige kulturen som hadde hegemoni.

Hvis vi skal lytte til Gramscis kulturanalyse, ser vi noe som vi kan la oss utfordre av. Det å være et eksempel på en tydelig kristen fagmann i et miljø, handler ikke bare om meg selv og mitt individuelle bidrag i jakten på sannhet og gode løsninger. Mange kristne fagfolk opplever en kulturtilstand i den akademiske virkeligheten som har en underforstått holdning som ligner på den holdningen som foreleseren i begynnelsen av artikkelen her gav uttrykk for. Troen er noe du legger fra deg ved dørmatten i vitenskapelig arbeid, og du snakker i hvert fall ikke om den. Denne kulturtilstanden skapes ikke først og fremst ved trusler om vold eller mobbing, selv om enkelte synes de opplever dette også. Marsden hevder at dette først og fremst handler om selvsensur – at kristne bare tilpasser seg kulturen.²¹ Når kristne fagfolk reiser seg og viser at deres tro faktisk er relevant, og at det er mulig å vise den innenfor de akademiske spillereglene, og de viser at det ikke bare er mulig, men at det tilfører et positivt bidrag, så gjør de det også lettere for andre å gjøre det samme.

Våren 2012 kom studenten som åpnet denne artikkelen tilbake til studentsenteret for en ny forelesning i filosofi. Nå hadde studenten for lengst fullført sin mastergrad innen realfag, og hadde jobbet i flere år som lærer på Danielsen Intensivgymnas. Denne gangen var det en kristen filosof som holdt foredraget, og temaet behandlet nettopp fornuften i den kristne tro. Den nå 36 år gamle læreren uttalte etterpå at denne opplevelsen ble en gjenoppreisning for ham. «Det var ingen tvil om hvem som var den beste filosofen i en sal med 300–400 studenter, lærere og forskere –

det var den kristne filosofen William Lane Craig. Det går an å være på topp i sitt fagfelt uten at ens kristne tro er satt til side, selv i filosofi!»

BIBLIOGRAFI

- Bråten, Stein. 2004. *Kommunikasjon og samspill – fra fødsel til alderdom*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Edwards Jr., Mark U. 2002. Characteristically Lutheran Learnings? I *Dialog: A Journal of Theology*. Vol. 41:1.
- Hitchens, Peter. 2010. *The Rage Against God*. Grand Rapids: Zondervan.
- Hughes, Richard T. 2005. *How Christian Faith Can Sustain the Life of the Mind*. Revised edition. Grand Rapids: Willian Eerdmans Publishing Company.
- Jacobsen, Douglas & Jacobsen, Rhonda H. 2004. *Scholarship & Christian Faith – enlarging the conversation*. Oxford/New York: Oxford University Press.
- Langer, Richard. 2012. The Discourse of Faith and Learning i *Journal of Education and Christian Belief*. 16:2.
- Lee, Matthew L. og Yong, Amos (ed). 2012. *The Science and Theology of Godly Love*. DeKalb: Northern Illinois University Press.
- Leitch, Vincent B. (ed). 2001. Antonio Gramsci 1891–1937 i *The Norton Antology of Theory and Criticism*. New York: W. W. Norton & Company, Inc.
- Lennox, John C. 2009. *God's Undertaker – Has Science Buried God?* Oxford: Lion Hudson.
- Marsden, George M. 1997. *The Outrageous Idea of Christian Scholarship*. New York: Oxford University Press.
- Potter, Charles Francis. 1930. *Humanism – a new religion*. New York: Simon and Schuster.
- Reme, Silje Endresen; Berggraf, Lene; Anderssen, Norman; Johnsen, Tom Backer. 2009. Er religion neglisjert i psykologiutdanningen? I *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, vol. 46:9, s. 837–842.
- Sandsmark, Signe. 2000. *Is World View Neutral Education Possible and Desirable?* Carlise: Paternoster Press.
- Sire, James. 2006. *The Universe Next Door*. Downers Grove, IL: Intervarsity Press.
- Smith, Christian. 2012. An Academic Auto-da-fé i *The Chronicle of Higher Education*, 23. juli 2012.
- Work, Telford. What Have the Galapagos to Do with Jerusalem? Scientific Knowledge in Theological Context. I Smith, J.K. og Young A. 2010 *Science and the Spirit – A Pentecostal Engagement With the Sciences*. Bloomington: Indiana University Press.

SLUTTNOTER

1. Basert på en uttalelse av Stephen Jay Gould i 2003, som sitert i: Work, Telford. *What Have the Galapagos to Do with Jerusalem? Scientific Knowledge in Theological Context*. I Smith, J.K. og Young A. 2010. *Science and the Spirit – A Pentecostal Engagement With the Sciences*. Bloomington: Indiana University Press. Kindle Edition, s. 18.
2. Edwards Jr., Mark U. 2002. Characteristically Lutheran Learnings? I *Dialog: A Journal of Theology*. Vol. 41:1 s. 56.
3. Langer, Richard. 2012. The Discourse of Faith and Learning. I *Journal of Education and Christian Belief*. 16:2 s. 163–172.
4. Potter, Charles Francis. 1930. *Humanism – a new religion*. New York: Simon and Schuster, s.128.
5. Sire, James. 2006. *The Universe Next Door*. Downers Grove, IL: Intervarsity Press, s. 59–61.
6. Drøftingen av modellmakt i denne artikkelen er basert på Bråtens drøfting i: Bråten, Stein. 2004. *Kommunikasjon og samspill – fra fødsel til alderdom*. Oslo. Universitetsforlaget. Den er gjort noe forenklet, så lesere med interesse for temaet oppfordres til å lese Bråtens egen beskrivelse på s. 71–92 og 111–123 i denne boken.
7. Bråten, Stein. 2004. *Kommunikasjon og samspill – fra fødsel til alderdom*. Oslo: universitetsforlaget, s. 115.
8. Sandsmark, Signe. 2000. *Is World View Neutral Education Possible and Desirable?* Carlise: Paternoster Press. 2000, s. 25.
9. Hughes, Richard T. 2005. *How Christian Faith Can Sustain the Life of the Mind*. Revised edition. Grand Rapids: Willian Eerdmans Publishing Company, s. 6.
10. Se drøfting i Marsden (1997), s. 101–111.
11. Hughes, Richard T. 2005. *How Christian Faith Can Sustain the Life of the Mind*. Revised edition. Grand Rapids: Willian Eerdmans Publishing Company.
12. En grundigere drøfting av denne problemstillingen er utelatt her av plasshensyn. Min påstand bygger på drøftingene i bøker som Marsden, George M. 1997. *The Outrageous Idea of Christian Scholarship*. New York: Oxford University Press og Sandsmark, Signe. 2000. *Is World View Neutral Education Possible and Desirable?* Carlise: Paternoster Press.
13. <https://law.nd.edu/about> (nedlastingstidspunkt 27.12.2012 kl. 10:59)
14. Illustrasjon hentet fra Marsden (1997), s. 61.
15. Hitchens, Peter. 2010. *The Rage Against God*. Grand Rapids: Zondervan, s. 153–162.
16. Work, Telford. 2010. What Have the Galapagos to Do with Jerusalem? Scientific Knowledge in Theological Context. I Smith, J.K. og Young, A. *Science and the Spirit – A Pentecostal Engagement With the Sciences*. Bloomington: Indiana University Press. Kindle Edition, s. 16.
17. For en grundigere drøfting av reduksjonisme og spørsmål rundt ulike kristne tilnærminger til evolusjon, se gjerne Lennox, John C. 2009. *God's Undertaker – Has Science Buried God?* Oxford: Lion

Hudson. Etter at denne artikkelen ble skrevet er boken kommet på norsk under tittelen *Guds undergang – har naturvitenskapen begravd Gud?* Veritas forlag 2018.

18. Se gjerne en drøfting av disse prinsippene knyttet til sosiologi av Smith, Christian i *The Chronicle of Higher Education*, 20.07.2012. <http://chronicle.com/article/article-content/133107/>. Min nedlastingsdato: 04.02.2013.
19. Etter at denne artikkelen ble skrevet, har Bjørn Are Davidsen kommet med en ny bok som tar opp noe av den samme tematikken, med utgangspunkt i sitater fra norske lærebøker for grunnopplæringen: *Lurt av læreboken*. Veritas forlag 2019.
20. Leitch, Vincent B. (ed). 2001. Antonio Gramsci 1891–1937 i *The Norton Antology of Theory and Criticism*. New York: W. W. Norton & Company, Inc. s. 1135–1136.
21. Marsden, George M. 1997 *The Outrageous Idea of Christian Scholarship*. New York: Oxford University Press, s. 52.
22. Work, Telford. 2010. What Have the Galapagos to Do with Jerusalem? Scientific Knowledge in Theological Context. I Smith, J.K. og Young A. *Science and the Spirit – A Pentecostal Engagement With the Sciences*. Bloomington: Indiana University Press. Kindle Edition, s. 21.
23. Marsden, George M. 1997. *The Outrageous Idea of Christian Scholarship*. New York: Oxford University Press, s. 72–75.
24. Smith, David I., sitert fra foredrag om spørsmålet «Kristne verdier i klasserommet» på Framnes kristne videregående skule, 23. mars 2012.
25. Hughes, Richard T. 2005. *How Christian Faith Can Sustain the Life of the Mind*. Revised edition. Grand Rapids: Willian Eerdmans Publishing Company, s. xvi.
26. Hughes, Richard T. 2005. *How Christian Faith Can Sustain the Life of the Mind*. Revised edition. Grand Rapids: Willian Eerdmans Publishing Company, s. xviii.
27. <http://www.roca.org/OA/36/36h.htm> (nedlastingsdato 03.02.2013)
28. Reme, Silje Endresen; Berggraf, Lene; Anderssen, Norman; Johnsen, Tom Backer. 2009. Er religion neglisjert i psykologiutdanningen? I *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, vol. 46:9, s. 837–842.

OM FORFATTEREN

Asle Ystebø (f. 1976) er daglig leder i Egill Danielsen Stiftelse. Han har utdanning innen bl.a. engelsk språk og kultur, historie, religion og pedagogisk ledelse. Han har tidligere vært rektor på Hopen videregående skole (tilknyttet Evangeliesenteret) og Danielsen Intensivgymnas.